

April

Sleutelbloem

Jac. P. Thijse.

In zijn boekje uit 1941 met de titel: "Een jaar in Thijse's Hof" verhaalt de onze welbekende Jac. P. Thijse over: "De lente van de anemonen en sleutelbloemen". Over de sleutelbloemen schrijft hij het volgende:

"Heel anders dan de winterakonietjes doen de sleutelbloemen (primula's) het. We hebben er drie soorten van. De voornaamste, het meest eigen aan de duinstreek, is de stengellooze sleutelbloem, en dan hebben we ook de echte sleutelbloem en de slanke sleutelbloem. Die twee dragen hun bloemen in bosjes (sleutelbosjes) aan het eind van onbebladerde stengels.

Wel, als zo'n sleutelbloem eenmaal open is, dan stoort hij zich niet verder aan dag of nacht, weer of geen weer. Bij een flinke nachtvorst gaan ze wel slap liggen, maar de morgenzon brengt ze gauw weer in het gereede en dan zijn ze weer klaar om de insecten te ontvangen.

Al die sleutelbloemen groeien ook alweer bij troepen, doordat ze zich gemakkelijk uitzaaien. Ge kunt overal de kiemplantjes en jonge plantjes opmerken. De oude, veeljarige plantjes groeien vaak uit tot groote bossen".

Sleutelbloemen zijn echte voorboden van de lente. Ze bloeien gelijktijdig met de bosanemonen en geven net als de meeste voorjaarsbloemen (de stinzenplanten) de voorkeur aan gefilterd of gedempt zonlicht. De Latijnse naam *Primula* is afgeleid van het woord *primus* (eerste) wat aangeeft dat de bloem zich bij de eerste bloeiers in het voorjaar laat zien. In vroeger tijden bedachten de mensen eigen namen voor de plant, zogenaamde volksnamen. Afhankelijk van de streek in Nederland komen dan voorbij: hemelsleutel, bakkruid, paasbloem, vrouwenoogjes, eierkruid en aprilbloempje. Wanneer je de bloem ziet is het niet moeilijk om de bijpassende volksnaam te vinden.

Welke soorten.

Voor de sleutelbloemen In Thijssse's Hof kun je de volgende soorten zien:

Gulden sleutelbloem
Slanke sleutelbloem
Stengelloze sleutelbloem

Als eerste van de drie is de stengelloze sleutelbloem in bloei. Ze heeft op de grond een rozet van gekreukelde groene bladeren met in het midden, over het algemeen, gele bloemetjes aan een kort steeltje. Vroeger werden deze bloemen wel gebruikt in pannenkoeken- en cakebeslag. Daarmee gaven zij het product een anijsachtige smaak. In Vlaanderen en op de Veluwe

werd de plant dan ook wel koekenbloem, pannenkoekenbloem of bakbloem genoemd. In Thijssse's Hof vind je de stengelloze sleutelbloem vooral langs de vijveroever vanaf het bankje waar vlakbij het beeld van Thijssse staat tot aan het volgende bankje waar de hoek van de vijver begint. Overigens staan ze op meer plekken in de Hof. Het is de meest voorkomende sleutelbloem en bij velen beter bekend als *primula*.

Heel anders qua verschijning is de slanke sleutelbloem. Deze heeft eveneens een rozet met tamelijk grote groene bladeren. Ook gekreukt met een getand randje. De bloemen zijn echter heel anders. Deze staan in een schermpje van 10 tot 15 kleine citroengele trompetvormige bloempjes bovenaan een zo'n 25 centimeter lange behaarde steel. Opvallend is dat de bloemen vaak naar één kant staan. De bloemen produceren nectar waar de insecten op afkomen en daarmee zorgen voor de bestuiving en bevruchting.

De bloei is in het voorjaar nadat de stengelloze sleutelbloem zich heeft gepresenteerd. Beiden profiteren van het feit en de voorwaarde dat de bomen en struiken nog geen bladeren hebben en planten daarmee meer kunnen profiteren van het voorjaarslicht. In deze periode moeten en kunnen ze groeien en bloeien opdat het nageslacht veilig wordt gesteld.

Als laatste van de drie komt de gulden sleutelbloem aan de beurt. Vroeger werd zij ook wel echte sleutelbloem genoemd. Vaak is zij ook de laatste van de drie die zich bloeiend aan ons vertoont. Zij heeft langwerpige groene bladeren op de grond, die tot 20 cm lang zijn. Eén plant kan meerdere bloeistengels hebben. De gulden sleutelbloem heeft eigele, klokvormige, afhangende bloemen.

Deze goudkleurige bloemen hebben oranje vlekjes en staan met 5 tot 16 stuks bij elkaar in een bosje en zijn meestal één kant op gericht. Aan de oranje vlekjes in de bloem is de gulden sleutelbloem goed te onderscheiden van de slanke sleutelbloem. Vaak kun je ze in Thijssse's Hof in het weitje bij het bruggetje zien. Het is een plaatje.

Een sprookje.

Kijkend en lezend over sleutelbloemen komt onvermijdelijk de vraag: "Hoe komt de sleutelbloem aan zijn naam"? Daarover gaat het volgende sprookje:

Hoog in de hemel deed Petrus, zoals iedere dag, de hemelpoort open. Hij was met zijn gedachten ergens anders en voordat hij er erg in had slipten de gouden poortsleutels uit zijn hand. Ze vielen een heel eind naar beneden en kwamen op de aarde in een weilandje terecht. Op dat moment was daar net een meisje aan het spelen. Ze hoorde de plof en zag de sleutels daarop glinsteren in de zon. Een vreemde, ook wel enge gebeurtenis, en ze rende snel naar huis om haar moeder te waarschuwen. In de tussentijd had Petrus een engel naar de aarde gestuurd om de sleutels op te halen. Toen het meisje met haar moeder en een paar buurvrouwen terugkwam om naar de gouden sleutels te kijken had de engel ze al meegenomen. Om het meisje niet voor gek te laten staan had hij ervoor gezorgd dat op de plek waar de sleutels hadden gelegen nu gele bloemen stonden te stralen. Bloemen die men nog niet eerder had gezien. De bloemen zaten als sleutels aan een ring bovenaan de bloemsteel. Dat moesten sleutelbloemen zijn.

Gebruik.

Sleutelbloemen zijn in Thijssse's Hof natuurlijk alleen om te bekijken, maar elders werden de bloemen vroeger ook wel voor andere zaken gebruikt zoals:

- In sommige streken van Frankrijk probeerden meisjes met de sleutelbloemen de toekomst te voorspellen. Ze deden dat door de bloempjes in een glas water te doen. Iedere bloempje kreeg de naam van één van de aanwezige meisjes. Het meisje van wie de bloem rechtop in het water bleef drijven, mocht op geluk rekenen. Omgevallen bloempjes voorspelden onheil.
- In Oost- en West-Pruisen en bij de Roemenen werd aanbevolen om drie bloempjes van de eerste sleutelbloem die je in dat jaar vond op te eten. Zo ben je dan het hele jaar beschermd tegen koorts en keelpijn.
- Van de gele bloemen werd rond Pasen kleurstof gemaakt om eieren mee te verven.

Buiten Thijsses Hof.

Behalve in Thijsses Hof kun je sleutelbloemen in het hele noordelijke halfrond vinden. Vooral in gebergten komen veel soorten in allerlei kleuren voor. Sleutelbloemen zijn een vrolijk teken van de lente. Ze behoren tot de eerste bloeiers en zijn in deze voor insecten barre tijden een belangrijke nectarbron.

Sleutelbloemen nemen bij mensen al heel lang een bijzondere plaats in. Dat blijkt uit een versje van Jacob van Maerlant uit de 13de eeuw:

*Primula dats een cruut
Teerste dat te lentin coemt uut,
Ghedronken met roeden wine,
Dats volmaecte medicine.*

Bron: Wikipedia

Een jaar in Thijsses Hof – Dr. Jac. P. Thijsses – Uitgave 1941

Tekst: Martin Scheringa
Foto's: Lauran Oomen